

# Prawna odpowiedzialność zawodowa farmaceutów

Anna Włodarczyk<sup>1</sup>, Włodzimierz Opoka<sup>2</sup>, Bożena Muszyńska<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Apteka Super-Pharm, Kraków

<sup>2</sup> Katedra Chemii Nieorganicznej i Analitycznej, Wydział Farmaceutyczny, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

<sup>3</sup> Katedra Botaniki Farmaceutycznej, Wydział Farmaceutyczny, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

Adres do korespondencji: Bożena Muszyńska, Katedra Botaniki Farmaceutycznej, Wydział Farmaceutyczny, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Medyczna 9, 30-688 Kraków, e-mail: muchon@poczta.fm

**Legal professional liability of pharmacists** · Professions of public trust under the act are created by pharmacy self-government (Pharmacy Chambers). Within these structures, professional liability bodies are appointed, i.e. spokespersons for professional responsibility and courts, whose task is to thoroughly recognize any disciplinary cases committed by members of the profession, and which are in conflict with the provisions regulating the performance of a given profession and failures that offend the principles of professional ethics and deontology. It should be emphasized that proceedings regarding professional responsibility for the same act are carried out regardless of criminal, civil or disciplinary liability initiated in the employer's organizational unit.

**Keywords:** Pharmacy Chambers, pharmacy disciplinary cases.

© Farm Pol, 2018, 74 (5): 316–321

## Wprowadzenie

Zawody zaufania publicznego z mocy ustawy tworzą samorządy korporacyjne (izby aptekarskie). W ramach tych struktur powoływane są organy odpowiedzialności zawodowej, tj. rzecznicy odpowiedzialności zawodowej oraz sądy, których zadaniem jest wnikliwe rozpoznawanie wszelkich przypadków dyscyplinarnych popełnianych przez członków zawodu, a stojących w sprzeczności z przepisami normującymi wykonywanie danego zawodu oraz uchybieniami naruszającymi zasady etyki i deontologii zawodowej [1, 2]. Należy podkreślić, że postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej za ten sam czyn toczą się niezależnie od odpowiedzialności karnej, cywilnej czy dyscyplinarnej wszczętej w komórce organizacyjnej pracodawcy.

Przedmiotem prezentowanej pracy będzie wskazanie na te obszary działalności farmaceutów, które w ostatnim okresie stanowiły najczęściej bazę

postaw niewłaściwych, nieetycznych, a nawet działań przestępczych. Podstawą do sformułowania zaawartych w tym artykule wniosków stała się analiza spraw rozpoznawanych przed Naczelny Sąd Aptekarski (NSA) w latach 2012–2017. NSA działa jako sąd apelacyjny.

## Najczęstsze przyczyny spraw rozstrzyganych przez Naczelny Sąd Aptekarski

Z przeprowadzonych ustaleń wynika, że ok. 1/3 spraw toczących się przed Okręgowymi Sądami Aptekarskimi z uwagi na wnoszone odwołania znajduje swój dalszy bieg przed NSA. Mając powyższą okoliczność na uwadze, analizowany materiał pozwala na próbę dokonania podsumowania i wskazania na najistotniejsze przyczyny działań farmaceutów, które są nie do zaakceptowania.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że Izby Aptekarskie nie ukrywają przewinień zawodowych swoich członków. Środowisko zawodowe farmaceutów nie może pozostawać obojętne na karalne czyny, bowiem dawałoby to nieme przyzwolenie na łamanie przepisów określających wykonywanie zawodu oraz nakreślonych w Kodeksie Etyki Aptekarza Rzeczypospolitej Polskiej zasad etyki i deontologii zawodowej [2]. Organy korporacyjne w pierwszej kolejności działają na rzecz szeroko pojętych interesów farmaceutów, ale z drugiej strony w ramach sprawowania pieczy nad wykonywaniem zawodu dążą m.in. do eliminowania wszelkich patologii pojawiających się w tym zakresie. Przechodząc do meritum niniejszego opracowania, należy wskazać te rodzaje przewinień zawodowych, które w analizowanym okresie najczęściej przewijały się przez wokandę NSA.

Na wstępie należy przytoczyć postępowania bądź zaniechania, w konsekwencji których narażone

na szwank jest dobro pacjenta, tj. jego zdrowie, a w ekstremalnych okolicznościach nawet życie. Jest to przede wszystkim zła organizacja pracy w aptece, za którą z mocy ustawy odpowiada jej kierownik [3–9]. W tym przypadku brany jest pod uwagę nienależyty nadzór nad podległym personelem, dopuszczanie do czynności fachowych osób do tego nieuprawnionych bądź wymagających stałej kontroli (stażyści). Wielokrotnie też spotkać się można z niestaranną, przesuniętą w czasie retaksacją recept. Kolejna nieprawidłowość to brak dbałości o właściwe przechowywanie produktów leczniczych czy sprawność wyposażenia apteki służącego do sporządzania leków recepturowych (wagi, filtry etc.).

W wyniku wskazanych powyżej zaniedbań i niefrasobliwości pracowników aptek często dochodzi do wadliwej realizacji recepty, polegającej na wydaniu z apteki produktu leczniczego odmiennego od zaordynowanego i to zarówno co do wskazanej dawki, jak i nierzadko do zamiany substancji czynnej (np.: w miejsce asmenolu wydano acenocumamol) [10]. Błędy w zakresie realizacji leków recepturowych to najczęściej złe naliczenie dawki przy ich wykonaniu i brak skutecznej kontroli wykonania przed wydaniem leku pacjentowi.

Wnikliwa analiza akt rozpoznawanych spraw daje dość jasny obraz przyczyn, które są u podstawy wskazanych powyżej rodzajów przewinień zawodowych. W pierwszej kolejności, jako czynnik nadrzędny, wskazać należy stale pogarszającą się sytuację ekonomiczną aptek, szczególnie tych małych, tzw. rodzinnych, w których farmaceuta jest podmiotem właścicielskim i zarazem najczęściej kierownikiem. Bezrefleksyjna tendencja ograniczania kosztów działalności apteki nagminnie powoduje brak w niej w godzinach czynności uprawnień farmaceuty! Często właściciel – farmaceuta pracuje w nadmiernym wymiarze czasu, co w sposób naturalny generuje przemęczenie, którego skutkiem popełnienie poważnej omyłki staje się tylko kwestią czasu. Wskazana sytuacja powoduje również osłabienie lub wręcz zaniechanie kontroli pracy podległego personelu, szczególnie techników farmaceutycznych, którzy, co często się zdarza, dopuszczani są do wykonywania czynności wykraczających poza ich kompetencje. Kolejnym powodem będącym u podstaw przewinień zawodowych jest znaczne przesunięcie w czasie lub całkowite zaniechanie kontroli realizacji recept. Ten głęboko osadzony w tradycji aptekarskiej zwyczaj, czyli retaksacja recept, jest bowiem niewątpliwie elementem dobrej praktyki aptecznej i jednym z czynników składających się na prawidłową organizację pracy w aptece. Uchybienia w tym zakresie często powodowały, że omyłka w porę niezauważona generowała poważne, negatywne skutki dla pacjenta.

Należy odnieść się do tej części przewinień zawodowych, które popełniane są w pełni świadomie, niejako z premedytacją, a u ich podstaw stoi z góry zaplanowana chęć osiągnięcia szybkiego, nienależnego zysku. Te działania zasługują na szczególne napiętnowanie, bowiem w sposób ewidentny pociągają za sobą wymierne szkody czynione pacjentom, a w szerszym wymiarze całemu społeczeństwu. W tej kategorii spraw wskazać należy przede wszystkim niezgodną z Ustawą „Prawo farmaceutyczne” reklamą aptek oraz sprzedaż z aptek nieuprawnionym odbiorcom (głównie hurtowniom) produktów leczniczych refundowanych, których brak na rynku jest szczególnie dotkliwy [11–16]. Proceder ten znacznie ogranicza dostępność tych preparatów dla pacjentów w Polsce, zmuszając ich często do przerywania terapii i rozpaczliwego poszukiwania preparatu celem kontynuacji leczenia.

Niewątpliwie do nagannych czynów popełnianych przez farmaceutów z pełną świadomością zaliczyć należy również ekspedycję produktów leczniczych zawierających w swoim składzie substancje psychoaktywne w ilościach wskazujących jednoznacznie na zamiar zastosowania ich przez nabywców w celach pozaterapeutycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że na tej drodze farmaceuta świadomie sprzyja rozwojowi zjawiska lekozależności czy wręcz umożliwia sprzeczną z prawem, nielegalną pseudo-produkcję substancji uzależniających, np. amfetaminy [17–23].

Wykazać należy jeszcze czyny szczególnie naganne, zdarzające się co prawda marginalnie, ale w swojej wymowie karygodne, pozostające zarazem przestępstwem oszustwa na szkodę NFZ. Chodzi tu o występowanie do organów NFZ o nienależną refundację na podstawie sfalszowanych, fikcyjnie realizowanych recept. Mimo że skala tego zjawiska jest niewielka, rozpoznawane sprawy pozwalają stwierdzić, że wyłudzone na tej drodze kwoty są znaczące.

Postępowania w tych sprawach toczyły się równoległe do postępowań wszczętych przed wymiarem sprawiedliwości.

Stara maksyma mówi, że nie popełnia błędów tylko ten, co nic nie robi. Niestety zgubna rutyna, oparta na wieloletnim doświadczeniu zawodowym oraz często nadmiar obowiązków czy naturalne ludzkie przemęczenie, może być u podstawy szeregu przewinień dyscyplinarnych. Przedstawiając wybrane aspekty odpowiedzialności zawodowej, należy wyrazić nadzieję, że przytoczone przykłady nagannych zachowań farmaceutów oraz wynikające z nich przykre konsekwencje, w części przypadków zagrażające zdrowiu i życiu pacjentów, staną się źródłem głębszej refleksji aptekarzy zmagających się z codzienną, często trudną rzeczywistością zawodową (**tabela 1**).

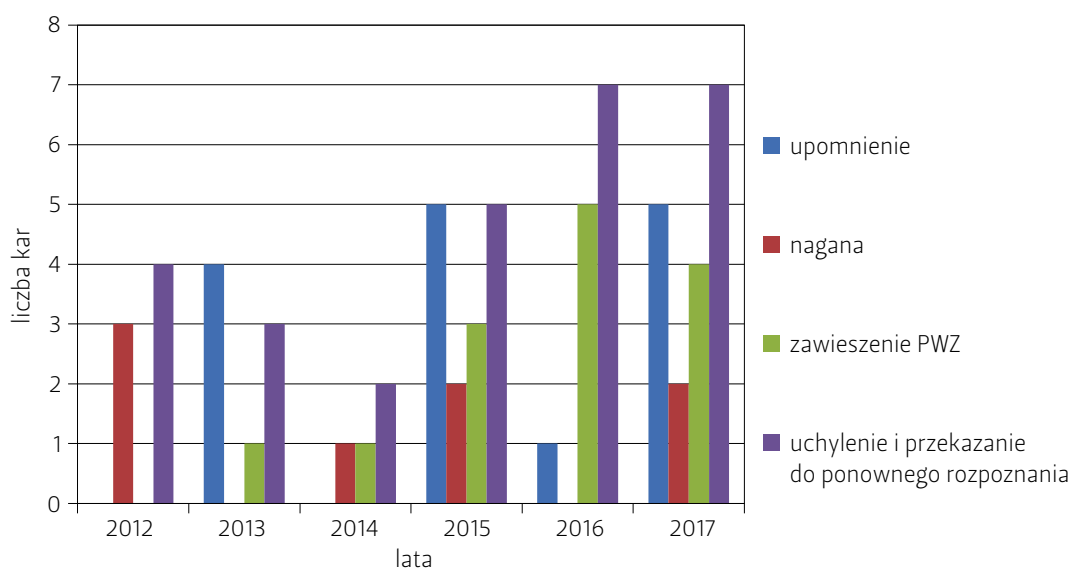
**Tabela 1.** Przewinienia i orzeczone kary przez Okręgowe Sądy Aptekarskie w latach 2012–2017

Rok	Okręgowy Sąd Aptekarski	Orzeczona kara	Nieprawidłowość
2017	OSA w Bielsku-Białej	zawieszenie Prawa Wykonywania Zawodu (PWZ) na 3 miesiące	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Bielsku-Białej	nagana	udaremnienie kontroli WIF w aptece
	OSA w Katowicach	nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Bydgoszczy	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Bydgoszczy	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Łodzi	upomnienie	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA we Wrocławiu	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Warszawie	upomnienie	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA we Wrocławiu (złożona kasacja do Sądu Najwyższego)	kara łączna – zawieszenie PWZ na 3 miesiące, nagana	przywłaszczenie środków pieniężnych, wynoszenie recept lekarskich do innej apteki, niewłaściwe wykonywanie obowiązków kierownika apteki
	OSA w Katowicach	nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Poznaniu (wyrok Sądu Najwyższego przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania przez NSA)	upomnienie	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Warszawie	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	wydawanie produktów leczniczych zawierających substancje psychotropowe podmiotom nieuprawnionym
	OSA w Opolu	nagana	nieobecność magistra farmacji w godzinach czynności apteki
	OSA w Poznaniu	nagana	niewłaściwe wykonywanie obowiązków kierownika apteki
	OSA w Poznaniu	zawieszenie PWZ na 3 lata	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych
2016	OSA w Gdańsku	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Bielsku-Białej	zawieszenie PWZ na 3 miesiące i nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Opolu	upomnienie	reklama apteki
	OSA we Wrocławiu	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	wydanie produktów leczniczych bez wymaganych recept lekarskich
	OSA w Katowicach	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Bydgoszczy	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	obróć hurtowy lekami
	OSA w Szczecinie	zawieszenie PWZ na 2 lata	obróć prod. leczniczymi niezgodnie z posiadanym zezwoleniem i przepisami Ustawy „Prawo farmaceutyczne”
	OSA w Szczecinie	zawieszenie PWZ na 18 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych
	OSA w Szczecinie	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	brak właściwego nadzoru nad apteką, sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych
	OSA w Poznaniu	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych
	OSA w Poznaniu	nagana	brak właściwego nadzoru nad apteką
	OSA w Bydgoszczy	zawieszenie PWZ na 12 miesięcy	wyłudzenie nienależnej refundacji z NFZ
	OSA w Szczecinie	zawieszenie PWZ na 15 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych

**Tabela 1.** Przewinienia i orzeczone kary przez Okręgowe Sądy Aptekarskie w latach 2012–2017 cd.

Rok	Okręgowy Sąd Aptekarski	Orzeczona kara	Nieprawidłowość
2015	OSA w Gdańsku	zawieszenie PWZ na 18 miesięcy	wyludzenie nienależnej refundacji z NFZ
	OSA w Kaliszu	upomnienie	nieprawidłowa realizacja recepty
	OSA w Katowicach	upomnienie	nieprawidłowe przechowywanie recept, prowadzenie apteki bez funkcjonującej receptury
	OSA w Katowicach	nagana	wydanie nieprawidłowo sporządzonego leku recepturowego
	OSA w Katowicach	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	nieprawidłowa realizacja recepty
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA we Wrocławiu	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Zielonej Górze	nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Zielonej Górze	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej, wydanie z apteki leków bez wymaganej recepty do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Gdańsku	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA w Opolu	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Kielcach	upomnienie	reklama apteki
	OSA w Bielsku-Białej	upomnienie	odmowa realizacji recepty na lek recepturowy
2014	OSA w Bielsku-Białej	nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznej
	OSA we Wrocławiu	zawieszenie PWZ na 2 lata	dopuszczenie do zakupu i sprzedaży bardzo dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA w Katowicach	upomnienie	niedozwolona reklama apteki
	OSA w Katowicach	upomnienie	niedozwolona reklama apteki
2013	OSA w Katowicach	zawieszenie PWZ na 6 miesięcy	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA w Krakowie	upomnienie	przygotowywanie leków cytostatycznych w aptece
	OSA w Krakowie	upomnienie	dopuszczenie do przygotowywania leków cytostatycznych w aptece
	OSA w Poznaniu	upomnienie	reklama apteki
	OSA we Wrocławiu	upomnienie	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA w Kaliszu	nagana	prowadzenie niedozwolonej reklamy apteki
	OSA w Kaliszu	upomnienie	nieprawidłowe wykonanie leku recepturowego
	OSA w Katowicach	nagana	niezapewnienie prawidłowej organizacji pracy w aptece
2012	OSA w Gdańsku	nagana	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA we Wrocławiu	nagana	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA we Wrocławiu	nagana	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę
	OSA we Wrocławiu	nagana	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę bez powiadamiania Inspekcji Farmaceutycznej
	OSA we Wrocławiu	nagana	sprzedaż dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę bez powiadamiania Inspekcji Farmaceutycznej oraz niedopełnienie obowiązków kierownika apteki
	OSA w Bydgoszczy	zawieszenie PWZ na 3 miesiące	sprzedaż znacznej liczby opakowań leku Sudafed
	OSA w Katowicach	nagana	sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni farmaceutycznych

**Rycina 1.**  
Orzeczone przez NSA  
kary (z podziałem  
na rodzaje)  
w poszczególnych  
latach 2012–2017



Na **rycynie 1** przedstawiono liczbę i rodzaj kar orzeczonych w latach 2012–2017 przez NSA.

Na **rycynie 2** przedstawiono liczbę kar orzeczonych łącznie przez OSA i NSA w kolejnych latach 2012–2017 z podziałem na poszczególne OIA, a z kolei na **rycynie 3** zobrazowano rodzaje i liczbę przewinień na podstawie orzeczonych przez OSA i NSA kar w latach 2012–2017.

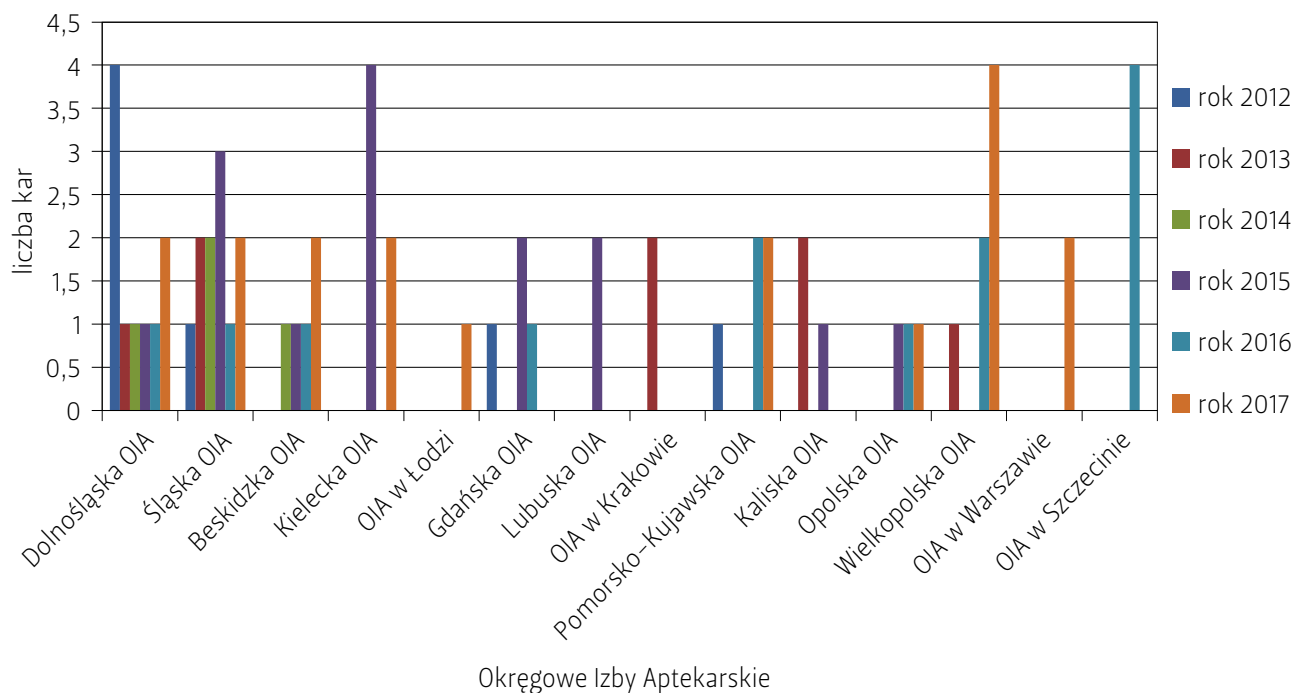
### Podsumowanie

Źródłem zaprezentowanych danych były sprawozdania z pracy Naczelnego Sądu Aptekarskiego.

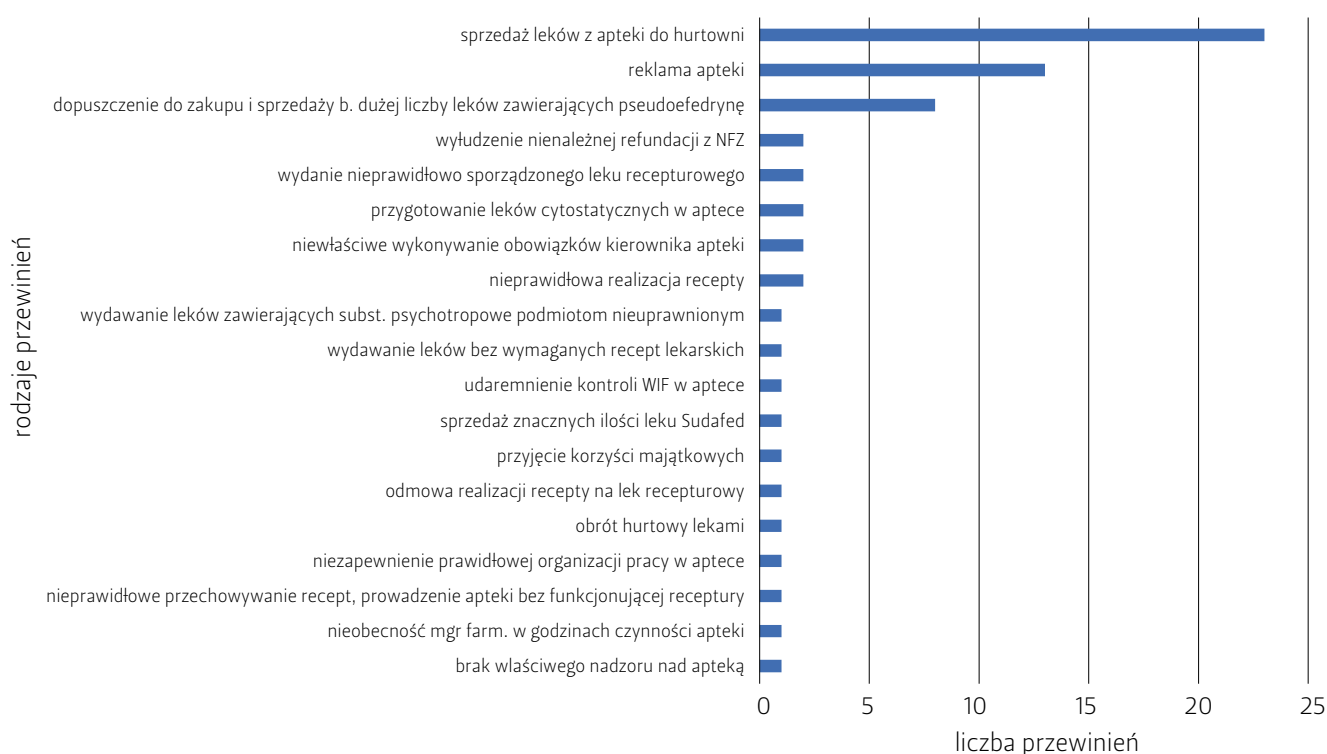
Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że:

- najwięcej kar w analizowanym okresie zostało orzeczonych w dolnośląskiej i śląskiej OIA,
- najczęściej popełnianymi wykroczeniami w tym okresie była sprzedaż produktów leczniczych z apteki do hurtowni, naruszanie zakazu reklamy aptek oraz dopuszczenie do zakupu i sprzedaży bardzo dużej liczby produktów leczniczych zawierających pseudoefedrynę [14].

W ostatnich latach tzw. przestępczość farmaceutyczna stała się faktem, dlatego konieczna jest mobilizacja Naczelnej Rady Aptekarskiej oraz



**Rycina 2.** Kary orzeczone łącznie przez OSA i NSA w kolejnych latach 2012–2017 z podziałem na poszczególne OIA



**Rycina 3.** Rodzaje i liczba przewinień na podstawie orzeczonych przez OSA i NSA kar w latach 2012–2017

Okręgowych Izb Aptekarskich, aby wszelkie działania nieprawidłowe/przestępcze z udziałem farmaceutów wyeliminować, a jeżeli tego nie da się osiągnąć, to co najmniej je ograniczyć. Farmaceuti wypełniający zawód zaufania publicznego muszą dbać o właściwą rangę swojego zawodu, aby prawidłowo wypełniać misję służenia społeczeństwu.

## Podziękowanie

Dziękujemy NRA i Okręgowym Izdom Aptekarskim za udostępnienie danych.

Otrzymano: 2018.04.23 · Zaakceptowano: 2018.05.12

## Piśmiennictwo

1. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1496).
2. Kodeks Etyki Aptekarza Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 22 stycznia 2012 r.
3. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 2211).
4. Jura K.: Leki odurzające – zdumiewająca ignorancja przepisów. *Aptekarz Polski*. 2012, 73(51).
5. Jura K.: Kierownik apteki na urlopie *Aptekarz Polski*, 2012, 72/50.
6. Amarasekara A.: Organizacja pracy w aptece. *Manager Apteki*. 2017.
7. Kwiatkowska M.: Rękojmia należytego prowadzenia apteki. Okręgowa Izba radców prawnych, Warszawa 2016.
8. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 października 2002 r. w sprawie podstawowych warunków prowadzenia aptek (Dz.U. z 2002 r., nr 187, poz.1565).
9. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. O swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r., poz. 2168); o swobodzie działalności gospodarczej.
10. Piątek M.: Farmaceuti na wokandzie, *Mgr Farmacji*, 2017, 12.
11. Komunikat nr 1/2014 GIF z dn. 26.czerwca 2014 r. w sprawie programów lojalnościowych.
12. Orzeczenie II GSK 753/14 wyrok NSA z 2015-03-11.
13. Orzeczenie II GSK 668/13 wyrok NSA z 2014-06-26.
14. Orzeczenie II GSK 1718/13 wyrok NSA z 2015-01-20.
15. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 19 czerwca 1996 r. W sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy przygotowywaniu, podawaniu i przechowywaniu leków cytostatycznych w zakładach opieki społecznej (Dz. U. Nr 80, poz. 376 z późn. zm.).
16. Jura K.: Stan wyższej konieczności *Aptekarz Polski*. 2012, 74/52.
17. Jura K.: Paradoxs w świetle prawa *Aptekarz Polski*. 2013, 77/55.
18. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie wykazu substancji o działaniu psychoaktywnym oraz maksymalnego poziomu ich zawartości w produkcie leczniczym, stanowiącego ograniczenie w wydawaniu produktów leczniczych w ramach jednej sprzedaży (Dz.U. z 2016 r., poz. 2189).
19. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 października 2002 r. w sprawie wydawania z aptek produktów leczniczych i wyrobów medycznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 493).
20. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o Przeciwdziałaniu Narkomanii (Dz.U. z 2017 r. poz. 783).
21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 września 2006 r. w sprawie środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów kategorii 1 i preparatów zawierających te środki lub substancje (Dz.U. z 2015 r. poz. 1889).
22. Jura K.: Naganny proceder. *Aptekarz Polski*. 2013, 80/58.
23. Jura K.: Dylemat z pseudofedryną w tle. *Aptekarz Polski*. 2012, 71/49.